

Prof. Dr.
İzzettin Önder

Dr.
Aynur Uçkaç

Farklı Ekonomik Yapılarda ve Türkiye’de Bütçeler

Prof. Dr. İzzettin ÖNDER

İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi

Dr. Aynur UÇKAÇ

Adnan Menderes Üniv. Nazilli İİBF.

Özet

Bu çalışmada çeşitli ekonomik ve sosyal yapılardaki bütçe felsefeleri ele alınarak, özellikle kapitalist sistemlerde kamu kesiminin ve bütçelerin temel amacının özel sermaye birikimini sağlamak olduğu vurgusu yapılmaktadır. Çalışmada, kapitalist sistemlerde güç dengeleri doğrultusunda devlet ve bütçe yapılanması irdelenmiş ve bu bağlamda Türkiye özelinde vasıtalı vergilerin artışına dikkat çekilmiştir. Anayasa ve 5018 sayılı yasada toplumsal fayda ilkesi doğrultusunda yaklaşım yapılmış olmasına rağmen, bütçelerde söz konusu ilkelerden uzaklaşıldığı görülmektedir. Türkiye uygulamasında tarihsel süreç içinde ekonomik kritere göre bütçe kalemlerinin 1983-2009 yılları arasındaki GSMH oranlarının gelişiminin ışığı altında yukarıda belirtilen savlar kanıtlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bütçe felsefesi, kamu kesiminin işlevleri, sosyal harcamalar, vergileme türleri.

Jel Sınıflaması: H11, H50, H61.

Abstract

It has been emphasized in the study, with the help of budgetary procedures in various economic and social structures, that the main function of the public budget is to contribute to the private capital accumulation. In the study the development of budgetary structures has been scrutinized in parallel with power relations in various economies, and at this point keen attention has been paid to increasing share of indirect taxation in Turkey. The fact that in budgetary procedures the notion of public interest which finds its place both in the Constitution and the Code with number 5018 has been ignored has also been stressed in the study. This argument has been verified by taking the budgetary structures and the share of indirect taxes in GNP between 1983 and 2009 years in Turkey.

Key Words: Budgetary philosophy, functions of the public sector, social expenditures, various taxes.

Jel Sınıflaması: H11, H50, H61.

Giriş

Teoride ve genel olarak kamu bütçesi tartışmalarında bütçelerin siyasi otoritenin bir yıllık icra planının parasal göstergesi olduğu ifade edilir. Buna karşın pratikte ise bütçelerin siyasi iktidarların sürelerine bağlı olarak dönemsel radikal değişiklikler göstermediği görülür. Nitekim, aşağıda da açıklandığı üzere, Türkiye’de bütçe uygulamasına bakıldığında, farklı ikti-

darlar dönemlerini yansıtacak derecede zamanlararası farklılıklar görülmemektedir. Diğer bir ifade ile farklı siyasi dönemlerinin farklı siyaset felsefeleri bütçe yapılarında izlenmemektedir. Hal böyle olunca, bütçe konusuna teorik ya da normatif yaklaşımlarla, fiili durum ya da pozitif yaklaşım arasındaki farkı açıklamak gerekmektedir. Başka bir açıdan bakıldığında da, bütçenin oluşumunda siyasi

otoritenin rolünün ve bu rolün etki derecesinin açıklanması önem kazanmaktadır. Bu bağlamda, bir kanun niteliğindeki bütçe ile kanun niteliğinde olmayan planların karşılıklı etkileşimlerinin açıklanması da önemli bir konu olarak gündemin birinci sırasını işgal etmektedir.

Kamu bütçesinin açıklanmasında karşımıza çıkan pozitif ve normatif farklılığı anlatabilmek için, önce bütçe uygulamasının gerçekleştirildiği devlet yapısının felsefesini ve bunun bir sonucu olarak oluşan bütçe tipini; ikinci olarak da günümüzde geçerli devlet ve bütçe felsefe ve sistemlerinin niteliğine ve bu bağlamda bütçe süreci ile ilgili yaklaşımlara yönelmemiz gerekmektedir.

Devlet ve siyaset yapılarına bağlı olarak bütçe tiplerini kategorik olarak ikili tasnife tabi tutabiliriz. Genellikle sosyalist toplumlarda ya da devlet kapitalizminin başat olduğu yönetim biçimlerinde ve İslâm felsefesinin hâkim olduğu toplumlarda geçerli olan bütçe sistemine “*mülk devlet bütçe sistemi*” adını verebiliriz. Zira, sosyalist ve devlet kapitalizminin yaygın olduğu toplumlarda temel üretim araçları devletin ya da kamu adına devlette olduğu için yaratılan katma değer devlette oluşur ve bütçe kanalı ile tekrar topluma dönüştürülür. Örneğin, Kızıl Çin’de yatırımların yaklaşık dörtte üçü merkezi bütçe ve geri kalanları ise yerel idare bütçeleri ile yapıyordu (Ecklund, 1967:17). Buna paralel olarak, bütçe gelirlerinin çok büyük bölümünü de kamu işletmelerinin gelirleri oluşturuyordu (Ecklund, 1967: 19-21). Benzer yapılanma Sovyet bütçe ve gelir sisteminde de görülüyordu. Sovyetlerde yatırımların önemli bölümü kamu işletmelerinin dağıtılmamış kârlarından ve amortisman fonlarından gelmekte idi (Nove, 1978: 241-242). Bu durumda, sosyalist bütçe sistemlerinin ekonomik faaliyet-

lere ve toplumsal kaynak dağılımına geniş çapta hâkim olduğu anlaşılmaktadır. Zira, söz konusu toplumlarda ulusal ekonomik faaliyetler sonucunda yaratılan katma değer çok büyük bölümü bütçe ya da plan uygulama modeli çerçevesinde merkezi otoritenin elinde ve emrinde olduğundan, bunun doğal sonucu olarak da, ulusal gelirin harcama biçiminin büyük bölümü de kamusal kararlarla gerçekleştirilmekte idi.

Mülk devlet anlayışının ikinci örneği de İslâm felsefesi doğrultusunda oluşturulan devletlerde görülür. İslâm’ın yayıldığı dönemlerde henüz kategorik olarak sermaye ortaya çıkmamış ve ekonomik sistemler belirginleşmiş olmamakla beraber, bu felsefe doğrultusunda bazı dönemlerde ve mekânlarda yapılmış olan uygulamalar, genel anlayış itibarıyla sosyalist görüşü yansıtır. Ancak, günümüze geldikçe giderek güçlenen ve tüm sosyal dokuları etkisi altına alan kapitalist sistem İslâm felsefesini de etkileyerek, önemli değişime uğramasına neden olmuştur. Temel İslâm felsefesine göre, üretim sonucunda elde edilen değer bu değeri oluşturan üretim faktörüne, yani başat üretim faktörü olarak emeğe aittir. Böylece elde edilen servetlere “*özel servetler*” adı verilmektedir (Essadr, 1978: 358). Özel servetini, israfı kaçmadan ve hakkaniyet çerçevesinde kullanmaya hakkı olan bireye, bu sınırların aşılması durumunda devlet müdahale edebilir. İslâm felsefesine göre, bireyler davranışlarında özgür olmakla beraber, başkalarının haklarına ve özgürlük alanlarına tecavüz edemezler. Bu felsefe, uygulama alanında, kamu otoritesinin bireysel karar ve davranışlara müdahale yetkisi şeklinde ortaya çıkar (De Santillana, 1952: 289). Mülkün asıl sahibinin Yaratıcı olduğu temel kabulünden kalkan İslâm felsefesi ve tarih içinde onun üzerine kurulmuş

uygulamalarda ekonomik değerlerin kullanılmasında kapitalist sistemlerde olduğu gibi bireyin mutlak tasarruf hakkı söz konusu değildir.

Kapitalist Devlet Yapılanması ve Vergileme

Çağdaş kapitalist toplumlarda devlet yapılanması, İtalyan ekolünden esinlenerek, “organik devlet görüşü” ve “bireyselci devlet görüşü” şeklinde iki farklı şekilde ifade edilir (Buchanan, 1960; fasıl 1). Organik devlet görüşünde devlet, bireylerin aritmetik toplamı dışında ve üstünde, ondan farklı ve üstün bir yapıdır. Bu yapıda birey, devlet ve millet için vardır. Organik devlet görüşünün vergi sistemi “ödeme gücü ilkesi”ne dayandırılır. Toplum bir bütün olarak ele alınır ve kamu hizmetlerinin parasal yükü bireylere ödeme güçlerine göre dağıtılarak, toplum kaynaklarından tüm bireylerin yararlanması sağlanır. Ödeme gücü ilkesine göre gerçekleştirilen vergi uygulamasında kamu hizmetlerinden sağladığı yarardan fazla vergi yüküne katlanan bir yükümlü “mali sömürü” altına girerek, mülkiyetindeki kaynakların bir bölümünü kamu yöneticilerinin emrine vermiş olur. Mali sömürünün oluşması, buna paralel olarak toplumun başka alanlarında da “mali rant”ın oluştuğunu gösterir. Böyle bir devlet yapısı ve bu yapı içinde uygulanan vergi sistemi toplumsal bir yaklaşımı ifade eder. Gelir dağılımı ve kaynakların kullanımı açısından, organik devlet yapısında toplum adına kamu yöneticilerinin toplumsal kaynaklar üzerindeki tasarruf yetkisi oldukça geniş bir alana yayılmıştır.

İkinci devlet görüşüne göre, devlet bireylerin aritmetik toplamından başka bir şey değildir. Bu yaklaşımda devletin bireyden üstün ve farklı bir niteliği söz konusu olmadığından, toplumsal gelir dağı-

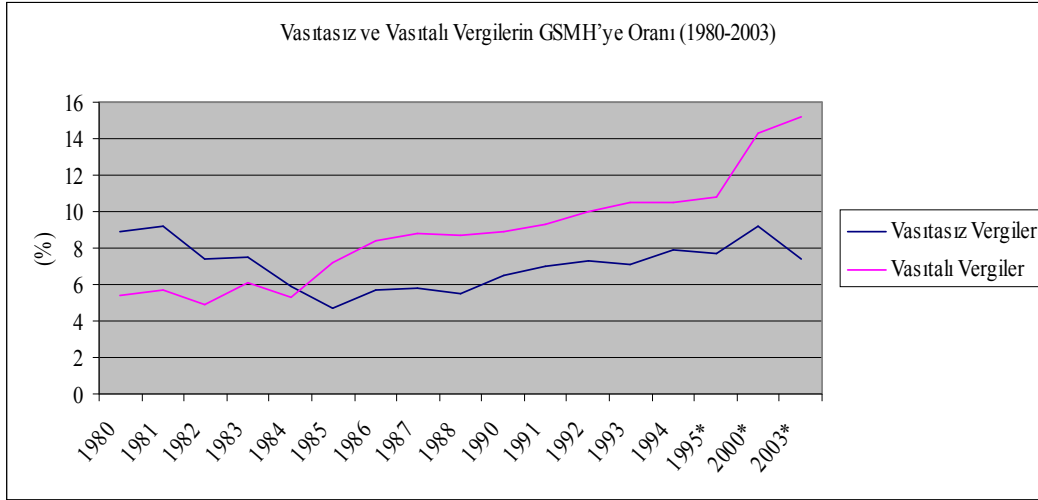
lımı ve kaynakların kullanıma sokulması açısından, bir tür aracı olarak, devlet güçlü bir işleve sahip değildir. Bu sistem çerçevesinde uygulanan vergi sistemi “yararlanma ilkesi”ne dayanır. Bu ilke vergi yükümlülere vergi nedeniyle katlandıkları fedakârlık ile kamu hizmetlerinden sağladıkları yararı eşitlemeye çalışır. Yararlanma ilkesinde kamusal kanaldan yeniden dağılımın söz konusu olmaması, kamu yöneticilerinin hareket alanını sınırlar ve vergi verme durumunda olan kesimlerin iradesini öne çıkarır. Hal böyle olunca, bütçe felsefesi ve uygulamasında vergi verme gücünü elinde tutan varsıl kesim başat rol oynar.

Farklı devlet sistem ve felsefeleri ile sıkı sıkıya ilintilendirilmiş vergi sistemleri, teknik nedenlerle, tüm sistemlerde bir arada uygulanır. Zira, piyasa mekanizmasının kamu kesimine uyarlanma modeli olan vergilemede yararlanma ilkesi çerçevesinde gerçekleştirilen uygulamada, bir yandan kamu hizmetlerinin bireylere sağladığı yararların ölçülememesi, diğer yandan da sistemi yumuşatmaya ve meşrulaştırmaya yönelik olarak kamu kesiminin yeniden gelir dağıtım uygulamalarına olanak sağlamaması nedenleriyle tüm gelir sistemi yararlanma ilkesine dayandırılmaz. Zorunlu olarak ödeme gücü ilkesinin devreye sokulması bir anda ferdiyetçi devlet görüşünden uzaklaşıyor intibahı yaratıyor olmakla beraber, vergi sisteminde tanınan çok çeşitli istisna ve muafiyetlerle yine de ekonomik güç ilişkisi vergi sistemine yansıtılmaktadır. Bu durum, vergi yapısının ve felsefesinin ekonomik güç ilişkilerine göre şekillendiğini ortaya koyar. Nitekim, aşağıda Türk vergi sistemi irdelenirken dolaylı vergilerin kamu gelir sisteminde kazanmış olduğu ağırlık dikkati çekecektir.

Çağdaş toplumlarda vergilemede ağırlıklı olarak ödeme gücü ilkesi uygulanmaktadır. Ancak, yukarıda da ifade edildiği üzere, buna rağmen teorik olarak öngörülen kamu otoritesinin hareket alanının görece geniş olduğu tezi geçerli olmamaktadır. Zira üretime hâkim olan sermayenin kamu otoritesi karşısındaki gücü ve manevra alanı çok geniştir. Sermayenin ülkenin vergi sisteminden ve yükünden aşırı derecede rahatsız olması durumunda, üretim yurt dışına taşınabilir ya da üretimden çekilerek finansal alanda ekonomik faaliyete geçilebilir. Şu hale göre, "süzgeç bütçe" anlayışı ile yaratılan artık değerden pay alarak kamu hizmetlerini sürdürmek durumunda olan siyasal erk her durumda sermayenin etkisi, hatta hâkimiyeti altında karar vermek durumu ile başbaşadır.

Dolayısıyla kapitalist bir yapı içinde devletin temel görevi, özel sermaye birikimini sağlayacak ekonomik yapının oluşumuna katkıda bulunmaktır. (O'Connor, 1973: 6) Bu bağlamda temel felsefesi kamusal hizmetlere ayrılan payı azaltmak şeklinde hazırlanan bütçelerde, bütçe olgusu güçlü bir şekilde toplumsal hizmetler zemininden uzaklaşarak, özel sermaye birikimini sağlayacak yöne doğru evrilmektedir. Bu nedenle bütçeye ilişkin olarak sosyal harcamaların baskılanması ve vergi yapısının vasıtasız vergilerden vasıtalı vergilere yönelmesi sistem gereği doğal karşılanmalıdır. Bu durumu yansıtmaya yönelik olarak aşağıda oluşturulan Grafik 1, yıllar içinde vasıtasız vergilerden vasıtalı vergilere doğru olan yönelimi göstermektedir.

Grafik 1: Vasıtasız ve Vasıtalı Vergilerin GSMH'ye Oranı (1980-2003)

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-1995), ss.57-58, Ankara, 1996.

DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Kamu Finansmanı.

(Çevirimiçi) <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal>, 09.02.2010

* değerleri tarafımızdan hesaplanmıştır.

Grafik 1'de de görüldüğü gibi vasıtasız vergilerin GSMH'ye oranı yıllar içinde azalma gösterirken, vasıtalı vergilerin

GSMH'ye olan oranı ise artış göstermektedir. Vergilemede yine bir güç göstergesi simgesi olarak, bir vergi denetim ölçütü

niteliğindeki servet beyanı uygulaması da 1984 yılında kaldırılmıştır. Buna karşın, 1985 yılında Katma Değer Vergisinin Türk Vergi Sistemi'ne girmesiyle de Türkiye'de vergi gelirleri içinde dolaylı vergilerin payı artmış ve dolaylı vergilerin genel niteliğinden hareketle, vergi yükü görece dar ve orta gelirli bireylerin üzerinde ağırlaşmıştır (Boratav, 2003:154).

Tarihsel Süreç

Yukarıda belirtilen açıklamalar ve tarihsel süreç dikkate alınarak, Türkiye ekonomisinin genel dengesi ve bütçe uygulamaları incelendiğinde, kapitalist bir yapı içinde, iktidarların temel amacının da özel sermaye birikimine katkıda bulunmak olduğu görülmektedir. Bu nedenle sosyal harcamalar baskılanarak toplumsal yarar ilkesi ikinci plana itilmektedir.

T.C. Anayasası'nda bütçeye ilişkin olarak yer alan mali ve ekonomik hükümler özellikle kalkınma hedeflerinin planlanması bağlamında ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın esaslarını içeriyorken, politik uygulama alanında, sermaye yanlı hedefler belirlenmekte ve bütçe uygulamaları da bu doğrultuda realize edilmektedir. Mali hükümler bütçe uygulamalarıyla belirginleşirken, ekonomik hükümler ise kalkınma planları bağlamında tüm kaynakların etkin bir şekilde toplumsal yarar doğrultusunda kullanımını hedef almaktadır (T.C. Anayasası, 1982, mad.166: 172-173). Aynı şekilde 5018 sayılı yasada da bütçelerde makroekonomik istikrarın önem taşıdığı vurgulanmakta ve sürdürülebilir kalkınma ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte, bütçeler stratejik planları esas alarak kalkınmayı uzun vadedi olarak değerlendirmektedir. (T.C. Maliye Bakanlığı, 2008, mad.13: 10)

Bütçeyi kamusal işlevlerin yerine getirilmesi süreci olarak ele aldığımızda, başat ekonomi-maliye ekolünün dayandığı Samuelson-Musgrave tezinin reel yaşamda gerçekleşmediğini, buna karşın O'Connor ve izleyicilerinin ileri sürdüğü radikal yaklaşımın geçerli olduğunu görmekteyiz. Şöyle ki, başat ekolün tasnif tarzına göre, kamusal işlevler; kaynak dağılımı, gelir dağılımı ve istikrar olarak ele alınmış bulunmaktadır (Musgrave, 1959: fasıl 1). Oysa, günümüz ekonomilerinde kamu kesiminin boyutunun optimal olmadığı, bazılarına göre küçük, diğerlerine göre ise büyük olduğu iddia edilmektedir. Gelir dağılımı ve yeniden gelir dağılımı açısından yaklaşım yapıldığında da, toplumlarda giderek bozulan gelir dağılımı karşısında, kamu kesiminin görevini yerine getirmediği görülmektedir. İstikrar açısından da durum farklı değildir; kapitalist dünya devamlı istikrarsızlıklar içinde yüzerken, zaman zaman şiddetli krizlere maruz kalmaktadır. Görülüyor ki, başat iktisat öğretisinin ileri sürdüğü üç alandaki sav geçerli olmamaktadır.

Başat iktisat öğretilerine karşı çıkan radikal yaklaşımda ise, kamu kesiminin görevinin özel sermaye birikimine katkı yapmak olduğu ve bu amaca yönelik olarak da, sermayeye girdi sağlama yönünde faaliyette bulunduğu ileri sürülmektedir. (O'Connor, 1973: 3-10; Sawyer, 1989: 315-323). Başka bir deyişle, kamu kesiminin ekonomideki varlığının nedeni, özel sermaye birikiminin gerçekleştirilmesi için bazı maliyetleri bütçe üzerine yığarak kamulaştırmak, buna karşın, bunların yararlarını özel sermayeye yönlendirmek, bu süreçte oluşacak sosyal sorunları ise hafifleterek, sistemi yumuşatmak ve meşrulaştırmak şeklinde tanımlanmaktadır. Bu teorinin ilginç sonucu ise, kapitalist sistemlerde kamu kesimi borçlanma ge-

reksininin önlenemez biçimde sistemin bir gereği olduğu şeklindedir.

Bu açıklamalar ışığında Türkiye’de gerçekleştirilen bütçelerin büyüklüklerine

ilişkin olarak Tablo 1 oluşturulmuştur. Tablo 1, 1983-2009 yılları arasında ekonomik kritere göre bütçe kalemlerinin GSMH içindeki payını yansıtmaktadır.

Tablo 1: 1983- 2009 Yılları Ekonomik Kritere Göre Bütçe Kalemlerinin GSMH İçindeki Payı (%)*

	1983	1985	1990	1992	2000	2005	2008	2009
Cari Harcamalar								
Genel Kamu Hizmetleri	9,7	8,2	9,5	10,9	7,8	11,3	8,6	8,8
Savunma	3,5	3,0	3,2	3,9	3,4	2,1	1,4	1,3
Adalet-Emniyet	0,8	0,8	1,2	1,5	1,0	1,8	1,5	1,4
Eğitim	3,0	2,4	4,5	5,7	3,1	3,8	3,2	3,1
Sağlık	0,6	0,5	1,1	1,3	0,7	1,5	1,4	1,2
Personel Harcamaları	4,8	3,6	6,7	9,4	5,8	5,8	5,8	5,8
Yatırım Harcamaları	3,3	2,9	2,2	1,7	0,0	0,2	0,3	0,3
Transfer Harcamaları								
Faiz Harcamaları	1,5	1,9	3,5	3,6	12,3	7,0	5,3	5,2

Kaynak: DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-1995), ss. 57-58, Ankara, 1996.

DPT, Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Kamu Finansmanı.

(Çevirimiçi) <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal>, 09.02.2010.

Öner, Erdoğan, Türkiye’de Bütçe Harcamalarının Genel Bir Değerlendirmesi, ss.66-67, Ankara, 1993,

T.C. Maliye Bakanlığı, İlgili Yıllar Bütçe Gerekçeleri.

* Her harcama türünde önemli görülen kalemler alınmıştır

Bütçe yapma tekniği itibariyle de sermaye karşısında siyasal erkin hareket alanının oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Gerek “*tedrici artış*” yaklaşımında, gerek “*sıfır tabanlı bütçe*” uygulamasında, aynı şekilde, gerek Musgrave-Samuelson gerekse O’Connor yaklaşımlarına göre, bazı farklılıklara rağmen, toplumsal gereksinimler her an radikal değişikliğe uğramayacağına göre, kısa dönemlerde bütçelerde aşırı dalgalanmaların saptanması söz konusu olamaz. Toplumsal olarak algılanan gereksinimler aslında başat doku olan sermaye tarafından belirlenmekte ya da kamu hizmetlerinin büyük bölümünden sermaye yararlanmakta olduğundan, üretim alt-yapısına bağlı olarak

kamu hizmetlerinin genel hacmi ve bileşimi zaman içinde aşırı dalgalanmalara sahne olmamaktadır. Tablo 1’de de görüldüğü gibi, kamusal hizmetlerin bütçe hacmindeki bu gerilemesi yeni dünya düzeninin devletin küçültülmesi felsefesinin mali sistemdeki görüntüsüdür.

Genç nüfusa sahip olan Türkiye’de istihdam açısından özel sektör yatırımları kadar kamu yatırımları da büyük önem taşımaktadır. Ancak kamu yatırım harcamalarının GSMH içindeki payı Tablo 1’de görüldüğü gibi 2009 yılı açısından 1980’lerin bile gerisinde kalmaktadır. Son yıllarda azalıyor olmasına rağmen, geçmişteki görüntüsüyle, yatırım harcamalarındaki azalmalara karşı faiz harcamala-

rındaki artışı dikkate aldığımızda, gerçekleştirilen bütçelerin büyük paylarının, ekonomide gelir dağılımını bozacak şekilde faiz ödemelerine ayrıldığı görülür.

Bu açıklamaların ışığı altında şu saptamayı yapabiliriz: Bütçe, siyasal erkin bir yıllık icraatının parasal tahmin göstergesi olarak değil de; toplumsal güçler arasındaki çekişme ve çatışmaların kamu kesimine yansıyan ve güçlüler lehine çözüme kavuşturulan bir tablosudur. Bu tablonun kanun niteliğine büründürülmesi ise, pozitif hukuk yaklaşımları bir yana, sosyo-ekonomik olarak, toplumsal güç dengesinin ya da dengesizliğinin kamusal erkle korunması ve kısmen sürdürülmesi, kısmen de meşrulaştırılması anlamına gelmektedir. Bir kanun niteliğindeki bütçe karşısında kanun mertebesinde olmayan toplumsal planlar ise, ne denli toplumun genel refahı doğrultusunda şekillendirilip uygulamaya koyulmaya çalışılsa da bütçe kısıtına çarpmakta, dolayısıyla tabandaki üretim ilişkisinin zorladığı kamusal yapılanma içinde ikinci durumda kalmaya mahkûm olmaktadır. Nitekim, gerek beş yıllık planlar gerekse yıllık programların kamu için zorunlu olmasına rağmen, bütçe karşısında, maalesef, geri planda kaldığı görülmektedir.

Sonuç

Vergileme konusunda gelişen çağdaş toplumsal yapılar içinde organik devlet görüşünü yansıtan ödeme gücü ilkesi geçerli olmaktadır. Ancak, üretim gücünü elinde bulunduran sermayenin vergi yükünden rahatsızlık duyması durumunda vergileme ücretliler ve çalışanlar üzerine aktarılmaktadır. Dolayısıyla, siyasal iktidarlar sermayenin oluşturduğu felsefe doğrultusunda kamu gelir sistemi oluşturmak durumundadır. Bu felsefe üzerinden hareket eden siyasal erk vergilemede

vasatasız vergilerden vasıtalı vergilere doğru bir yönelim sergilemektedir. Bütçelere ilişkin olarak ortaya konulan hedefler kapitalist bir yapı içinde sosyal tema dokusundan uzaklaşmaktadır. Öyle ki, gerek Anayasada gerekse 5018 sayılı yasada bütçe ile ilgili belirtilen toplumsal yarar ilkesi bütçe uygulamalarında önemsenmemektedir.

Bütün bu oluşumların göstergesi altında, gerçekleştirilen bütçelerin dayandığı felsefe ve bunun üzerinde yükselen uygulama başat iktisat yaklaşımı ile değil, radikal yaklaşımla açıklanabilir olmaktadır. Radikal yaklaşımda bütçelerde özel sermaye birikimi sağlamanın temel düşünce olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, bütçelerde sermaye karşısında siyasal erkin toplumsal amaçlara yönelik hareket alanı daralmakta, buna karşın kimi zaman sermaye verimliliğini artırıcı harcamalar, kimi zaman da doğrudan sermayeye yönelik harcamalar ya da borç-faiz sorunu alanı genişlemektedir. Aşırı borcun yatırımcı sermaye açısından yarattığı olumsuzlukların aşılması amacıyla bütçelerde yatırım harcamaları alanı daraltılmakta ve sosyal kamu harcamaları kısılmaktadır. Sermaye çevrelerinin “devletin asıl görevine dönmesi” yaklaşımı bu durumu simgelemektedir.

Sonuç olarak, hem Anayasada hem de 5018 sayılı yasada kamusal olma özellikleri dikkate alınarak tanımlanan bütçeler, reel olarak değerlendirildiğinde, tarihsel süreç içinde oluşturulan bütçelerin esasında kamusal yarardan uzaklaşmakta olduğu, bu bağlamda, sermaye yüklerinin kamulaştırıldığı, buna karşın yararların özelleştirildiği ve sosyal harcamaların kısıldığı, klasik ve neoklasiklerin önerdiği küçük bütçe durumuna indirgendiği görülmektedir.

Kaynakça

Boratav, Korkut: Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002, İmge Kitapevi, Ankara, 2003.

Buchanan, James M.: Fiscal Theory and Political Economy, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 1960.

De Santillana, David: "Law and Society", The Legacy of Islam, Eds.: Arnold, T. & A. Guillaume, Oxford University Press, London, 1952.

DPT: Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-1995), Ankara, 1996.

DPT: Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2006), Kamu Finansmanı.

(Çevirimiçi) <http://www.dpt.gov.tr/DPT.portal>, 09.02.2010.

Ecklund, N. George: Financing the Chinese Government Budget, Edinburgh University Press, Edinburgh, 1967.

Essadr, Muhammed B.: İslâm Ekonomi Doktrini Çev.: M. Keskin, S. Ergün, Hicret Yayınları, İstanbul, 1978.

Musgrave, Richard A.: The Theory of Public Finance, McGraw-Hill, New York, 1959.

Nove, Alec: The Soviet Economic System, George Allen & Unwin, London, 1978.

O'Connor, James: The Fiscal Crisis of the State, St. Martin's Press, New York, 1973

Öner, Erdoğan: Türkiye'de Bütçe Harcamalarının Genel Bir Değerlendirmesi, ss.66-67. Ankara, 1993.

Sawyer, Malcolm C.: The Challenge of Radical Political Economy, Harvester Wheatsheaf, Hertsfordshire, 1989.

T.C. Anayasası, Ankara, 1982.

(Çevirimiçi) <http://www.tbmm.gov.tr/anayasa.htm>, 27.01.2010.

T.C. Maliye Bakanlığı: İlgili Yıllar Bütçe Gerekçeleri.

T.C. Maliye Bakanlığı: Muhasebat Genel Müdürlüğü, Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, Kanun No: 5018, Eylül, 2008.

(Çevirimiçi)

<http://www.muhasebat.gov.tr/mevzuat/kanun/docs/5018.doc>, 27.01.2010.

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE SERMAYE HAREKETLERİ - 1

Sıra	Finansal Para Sofistikasyonu		Denetim ve Raporlama Standartlarının Kalitesi		Yurtiçi Finansal Sektör Liberalizasyonu		Menkul Kıymetler Borsalarının Düzenlenmesi		Yerel Hisse Senedi Piyasası Yoluyla Finansman	
	Ülke Sırası/ Ekonomi	Skor	Ülke Sırası/ Ekonomi	Skor	Ülke Sırası/ Ekonomi	Skor	Ülke Sırası/ Ekonomi	Skor	Ülke Sırası/ Ekonomi	Skor
1	İsviçre	6,62	Güney Afrika	6,22	Avustralya	7	İsveç	5,94	Hong Kong	5,31
2	Kanada	6,45	Finlandiya	6,18	Avusturya	7	Güney Afrika	5,92	Hindistan	5,04
3	İsveç	6,44	İsveç	6,12	Bahreyn	7	İsviçre	5,85	Güney Afrika	4,93
4	Hong Kong	6,42	Norveç	6,11	Belçika	7	Singapur	5,82	Ürdün	4,87
5	Güney Afrika	6,32	Singapur	6,09	Kanada	7	Avustralya	5,75	Fransa	4,79
6	İngiltere	6,28	Kanada	6,08	Danimarka	7	Danimarka	5,73	Singapur	4,76
7	Singapur	6,24	Hong Kong	6,01	Finlandiya	7	Norveç	5,71	B.A.E.	4,75
8	Hollanda	6,24	Avustralya	6	Fransa	7	Brezilya	5,64	Vietnam	4,75
9	Fransa	6,22	Avusturya	5,98	Almanya	7	Hindistan	5,6	Endonezya	4,71
10	Amerika	6,22	Hollanda	5,93	Hong Kong	7	Finlandiya	5,58	Şili	4,71
11	Avustralya	6,2	Danimarka	5,85	İrlanda	7	Hollanda	5,54	Malezya	4,7
12	Brezilya	6,05	Almanya	5,79	İtalya	7	Hong Kong	5,38	Kanada	4,69
13	Finlandiya	6,01	İsviçre	5,67	Japonya	7	Fransa	5,35	İsveç	4,68
14	Danimarka	6	Belçika	5,65	Malezya	7	Almanya	5,3	Suudi Arabistan	4,64
15	Norveç	6	İngiltere	5,63	Hollanda	7	Kanada	5,25	Mısır	4,63
16	Almanya	5,98	Şili	5,58	Norveç	7	Panama	5,19	Nijerya	4,63
17	Avusturya	5,95	Fransa	5,56	Panama	7	B.A.E.	5,18	İsviçre	4,62
18	Belçika	5,93	Hindistan	5,53	Singapur	7	Ürdün	5,15	Avustralya	4,6
19	Şili	5,86	Ürdün	5,43	İspanya	7	Bahreyn	5,13	Norveç	4,58
20	İsrail	5,69	B.A.E.	5,41	İsveç	7	Belçika	5,09	Japonya	4,55
21	İspanya	5,64	Bahreyn	5,35	İngiltere	7	Malezya	5	Panama	4,52
22	Panama	5,64	İrlanda	5,34	Amerika	7	Avusturya	4,95	Tayland	4,5
23	Bahreyn	5,52	Macaristan	5,3	Nijerya	6,47	Tayland	4,95	Bangladeş	4,47
24	İrlanda	5,47	Japonya	5,29	Güney Afrika	6,33	Çek Cum.	4,88	Amerika	4,38
25	B.A.E.	5,43	Amerika	5,29	İsrail	5,94	Polonya	4,87	Finlandiya	4,38
26	Malezya	5,38	Çek Cum.	5,25	B.A.E.	5,7	Japonya	4,87	Çek Cum.	4,37
27	Hindistan	5,31	İsrail	5,24	Tayland	5,59	Endonezya	4,79	Kore	4,34
28	Tayland	5,14	Malezya	5,24	Şili	5,37	İngiltere	4,78	İsrail	4,3
29	Türkiye	4,98	Panama	5,11	Filipinler	5,34	Amerika	4,72	Avusturya	4,29
30	Slovakya	4,97	Mısır	5,07	Brezilya	5,27	Nijerya	4,62	Brezilya	4,24
31	Japonya	4,88	Tayland	5,03	İsviçre	5,26	Macaristan	4,57	Pakistan	4,22
32	Çek Cum.	4,8	Suudi Arabistan	5,01	Meksika	4,9	Kore	4,55	Hollanda	4,22

Kaynak: World Economic Forum.
The Financial Development Report, 2009.
Sermaye Piyasası Kurulu